

ТРАДИЦІЙНЕ ВБРАННЯ ЗАХІДНИХ БОЙКІВ: ЕТНОКУЛЬТУРНА РЕАЛЬНІСТЬ ДО ПЕРЕСЕЛЕННЯ 1951 РОКУ

Марина Олійник

Кляшторна Н. Народне вбрання Західної Бойківщини: Літовищі та околиці / Наталя Кляшторна. — Івано-Франківськ : Фоліант, 2017 — 84 с. : іл., англ., польс. мовами.

У нашому сьогоденні спостерігається посилення інтересу з боку науковців та суспільства до тематики одягової культури, яка інтерпретується як один з важливих та впливових показників національної ідентичності. Значна кількість праць з народної носії розкриває загальні питання розвитку національного одягу як складника етнокультури України, презентує систематизовану картину характерних рис її регіональної розмаїтості. Розроблена концепція духовного й матеріального виміру традиційного вбрання спонукає дослідників до деталізації вузької локальної специфіки побутування одягових комплексів на конкретних теренах у певний історичний відтинок часу. Варто зауважити, що різні соціокультурні інституції ставлять запит

на розробку конкретно-локалізованих характеристик народного вбрання певної місцевості.

Праця Наталі Кляшторної «Народне вбрання Західної Бойківщини: Літовищі та околиці» [1] має чітку прив'язку до ареалу, одягова традиція якого досі не була належно висвітлена. Зацікавленість авторки саме містечком Літовищі не випадкове, адже з нього родом її батьки, яких було примусово переселено на Херсонщину внаслідок обміну територіями між Польською Народною Республікою та Радянським Союзом у 1951 році. Зібрані нею свідчення очевидців про те, як відбувалося виселення українців з Західної Бойківщини на південь України, увійшли до історико-документальних видань «Акція—51. Останні свідки» та «Акція—51. Книга пам'яті» [2; 3]. Н. Кляшторна також упорядкувала альбом зі світлинами, на яких зображено повсякденне життя бойків на рідній землі та після депортації [4].

Упродовж п'ятнадцяти років дослідниця накопичувала матеріал з побутування народного вбрання західних бойків кінця ХІХ — першої половини ХХ ст., опитуючи переселенців, що нині мешкають на Одещині, Миколаївщині, Донеччині, Херсонщині, та збираючи дані з традиційного одягу бойків Північно-Західної Львівщини (Турківського та Старосамбірського р-нів). Слід відзначити, що сильним боком праці Наталі Кляшторної є опрацювання нової експедиційної інформації, яка раніше не була опублікована. Уведення її до наукового обігу дасть змогу відновити втрачені фрагменти етнокультурної мозаїки традиційного вбрання українців. Авторка опрацювала чималу кількість ілюстративних джерел, до яких зараховують документальні фотографії, замальовки з натури. Окрім цінних експедиційних фотознімків артефактів, у книзі наведено світлини Р. Райнфуса, які зберігаються в Музеї

Ілюстрації з книги Н. Кляшторної
«Народне вбрання Західної Бойківщини: Літовищі та околиці»

Марина Латанишина
і Валентин Цибак
(нащадки переселених
зі Смільника і Літовищ)
у відтворених традиційних
бойківських строях. 2016 р.

1

1. Фрагменти вишивки
з околиць Літовищ,
відтвореної із взірців
початку XX ст.

2

3

2. Втори з Лип'я,
30-і рр. XX ст.

3. Фрагмент вишивки
з околиць Літовищ,
відтвореної із взірців
початку XX ст.

4

5

4. Фрагмент сорочки
зі Смільника, 30-і рр.
XX ст.

5. Взір із Хмеля.
Фрагмент вуставки,
30-ті рр. XX ст.

Запозичений «полуботківський» орнамент на комірі і манжеті сорочки зі Смільника кінця 20-х рр. XX ст.

Святкова чоловіча сорочка зі Смільника над Сяном.
Майстриня – Анастасія Пшеницька (1900–1998)

Оksamитовий сардак зі Скородного, оздоблений бісером, 40-і рр. XX ст.

Комірець на оksamитовому сардаці зі Скородного, вишитий гладдю, 40-і рр. XX ст.

Оksamитові сардаки зі Скородного, вишиті вовняними та бавовняними нитками (праворуч – оздоблений бісером)

народного будівництва в м. Сяноці (Польща), фотографії з фондів Львівської наукової бібліотеки імені Василя Стефаника НАН України, знімки експонатів Кривоозерського районного народного історичного музею, Етнографічного музею у Кракові (Польща).

У підрозділі «Слово до читача» Н. Кляшторна розкриває загальні риси й особливості народного вбрання західних бойків, звертається до етнографічних праць українських дослідників (І. Франка, М. Зубрицького, Хв. Вовка, Р. Кирчіва та ін.) і польських (О. Кольберга, Р. Райнфуса та ін.).

Авторка робить стислий екскурс в історію розвитку форм народного вбрання, зупиняючись на ключових моментах переходу на міське вбрання серед західних бойків. Аналіз змін основних видів одягу та його художньо-технологічних рішень яскраво ілюструється цитатами етнокультурних сюжетів з реального життя, які Н. Кляшторна вишуквала в мемуарній літературі, зафіксувала в спогадах інформаторів. Дослідниця відстежила трансформаційні зміни в оздобленні бойківського вбрання впродовж 1930–1940-х років, занотувала появу «географічно далеких орнаментальних мотивів у бойківському середовищі». Як приклад, вона подає фотографії використання «поботківського» візерунка на «вобшивці» (коїрі) та «міхавках» (манжетах) чоловічої сорочки, яку виготовила наприкінці 1920-х років майстриня А. Пшеницька зі Смільника.

У книзі представлено результати копіткої пошукової роботи з розробки інформативної бази для відтворення вбрання західних бойків. Це дало змогу авторці організувати виготовлення чоловічого і жіночого комплексів вбрання, світлин яких розміщено в книзі [1, с. 9].

Н. Кляшторна акцентує увагу на типологічних рисах бойківського вбрання, характеризуючи їх в окремих підрозділах книжки, які присвячені компонентам чоловічого і жіночого строїв.

Дослідниця, готуючи працю, напевно, орієнтувалася на «активного» читача, який чекає на компетентну методичну інструкцію з виготовлення складових бойківського комплексу вбрання. Так, у кінці книжки наводяться технологічні рекомендації з виконання ручних робіт, схеми підготовки деталей крою та технологічна послідовність виготовлення жіночої сорочки, спідниці, лейбика, запаски, чоловічої сорочки, штанів «гачі», штанів «портки». На основі вивчення принципу оздоблення борту лейбика начіпною петлею на автентичних зразках бойківського безрукавого одягу розроблено поетапність виконання технологічних операцій та наведено схему. До особистого внеску Н. Кляшторної слід зарахувати розробку послідовності виконання ручного шва (не описаного раніше), який вона назвала «бойківським» прямим стібком з півхрестиком. Наведено детальну схему послідовності виконання цього шва.

Варті уваги численні фотознімки автентичних зразків бойківських вишивок. Загалом у виданні вміщено близько 200 фотознімків взірців традиційного вбрання бойків. Оpubлікована праця є історико-краєзнавчим виданням, проте зібраний матеріал мав би більшу наукову цінність, якби авторка, викладаючи його, робила посилання на використання польових записів, з відповідним оформленням даних про інформаторів, місце та час опитування. Світлин також мали б більшу наукову інформативність при належній паспортизації часу, місця, автора фотознімка та даних про зафіксовані об'єкти.

Підготовлене Наталею Кляшторною видання добре проілюстровано. Воно заслуговує на увагу українських етнологів, краєзнавців, істориків, усіх, хто цікавиться вивченням української етнокультури. Переклад книжки англійською та польською мовами дає можливість читачам з інших країн ознайомитися з особливостями одягової етнокультури бойків, які є однією з етнографічних груп українського народу.

Джерела та література

1. Кляшторна Н. Народне вбрання Західної Бойківщини: Літовищі та околиці / Наталя Кляшторна. – Івано-Франківськ : Фоліант, 2017. – 84 с.
2. Кляшторна Н. Акція-51. Останні свідки / Наталя Кляшторна. – Вінниця : ДФК, 2006. – 231 с.

3. Кляшторна Н. Акція-51. Книга пам'яті / Наталя Кляшторна. – Брошнів-Осада : Таля, 2009. – 447 с.

4. Кляшторна Н. Розсіяні в степах: фотоматеріали з життя західних бойків на рідних землях та після переселення / Наталя Кляшторна. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2013. – 192 с.